

Klausing

1747

77

1105.

DE
CRIMINE
LIBELLATICORVM
NON LEVI PVTANDO
COMMENTATIO

AD
VIRVM CLARISSIMVM
PAVLVM IACOBVM
FOERTSCHIVM

MAJ. 55. THEOL. CVLI.

SVMMOS PHILOSOPHIAE HONORES
AD D. XVI FEBR. MDCCXLVII
IN ACADEMIA LIPSIENSI
CAPESENTEM

AVCTORE
ANT. ERNESTO KLAUSINGIO
HERFORDIA - WESTPHALO.

LIPSIAE,
EX OFFICINA STOPFFELIANA.

225.

1182

DEUTSCHEN
MUSEUM
MUSEUM
MUSEUM

DEUTSCHEN
MUSEUM
MUSEUM
MUSEUM

DEUTSCHEN
MUSEUM
MUSEUM
MUSEUM

1182

VIR CLARISSIME

AMICE IUNCTISSIME

*N*on ea mente, ut in commemorandas laudes
TVAS late excurrerem, aut insignem,
qua polles, in sacris pariter ac profanis
litteris scientiam praedicarem; sed, ut studii in me
TVI, et pietatis in TE meae documentum aliquod
ponerem, de honoribus, quibus TE ornatum hoc
tempore conspicio, sincera mente TIBI gratulan-
dum esse putavi. Periucunda enim est adhuc
pristini illius temporis memoria, quo in Portensi
Musarum sede curae TVAE traditus in discendis

A 2

litte-

litterarum studiis operam impendere concessum erat. Quantum ibi in me erudiendo consumseris laborem, ac studium, verbis haud satis exprimere valeo. Ne igitur partium mearum plane immemor videar, hoc TVAE gloriae dedicato die lucubrationem quandam de Lapsis, qui ab ecclesia veteri Libellatici dicebantur, TIBI exhibeo, non ut existimem, multa limata de ista materia, alias haud negligenda, me proferre posse, sed, ut quaecumque mei in TE animi monumentum publicum exstaret. Deus autem immortalis, quos hodie capis, honores ita fortunet, ut propter virtutem et eruditionem TVAM plures alii propediem subsequantur, et in sanctiorem coetum denique ex TE fructus uberrimi redundant. Caeterum, ut futuro etiam tempore singulari fauoris TVI beneficio me ornare pergas, ea, qua par est, humanitate rogo, non quo de TVA in me voluntate dubitem, sed quoniam ita rogare in more positum esse observamus. Scribebam Lipsiae ad d. XVI, Febr. An. R. S. MDCCXLVII.

§. I.

Ecclesiae periclitantis in Stantes & Lapsos diuisio.

Horret sane animus, ab vltima statim Christianae gentis origine, tristissimas illas, quibus nascentis ecclesiae status adiciebatur, enumerare calamitates. Cum enim Imperatores Romani acerbissimo in Christianos odio eo adducerentur, vt contra pios ac innocentes homines grauissima ratione saeuirent, nullum prorsus poenae tormentorumque genus reperiri aut excogitari amplius potuit, quo sanctior coetus non fuerit adficius. Nihilo tamen minus maxima Christianorum multitudo, quod veterum annales testantur, insigni praesentis animi significatione atrocissimos etiam perulere cruciatus. Contra vero reperti etiam sunt multi, qui dira tormentorum vi coacti, vel Christianam plane deseruerunt religionem, aut desertam ad tempus mox rediere ad veritatem. Confirmant illud e veteribus CYPRIANVS a) DIONYSIVS ALEXANDRINVS, b) alii, et de ingenti acriusculorum veteris cunctis conueruntur. Hinc variae in ecclesia primitiva oriri incipiebant secessiones, et in Stantes ac Lapsos peculiari modo dispesci solebant Christiani. Stantium nomine veritatis Confessores ac Martyres praecipue insigniebantur. E Lapsorum autem grege Sacrificati, qui publica Diis sacra faciebant; Thurificati, qui thure adiecto ad aras idolorum accedebant; Traditores, qui sacros libros ecclesiae hostibus comburendos offerebant; et Libellatici denique erant frequentiores. Atque hi sunt, de quibus in praesenti quaedam disserere, eorundemque haud leue fuisse facinus demonstrare apud animum constituimus.

§. II.

Facti Libellaticorum conditio.

Variis antiquiori tempore libellorum erat vsus. Modo enim vel a Martyribus Christianis eiusmodi hominibus, qui ad meliorem redie-

A 3

rant

a) In sermone suo de Lapsis, et quibusdam aliis Epistolis

b) In Epistola ad Fabium Antiochenum, quam EVSEBIUS I. VI. Hist. Eccles. recitat.

rant frugem, libellus dabatur, in quo verae fidei scripta erat confessio: vel ab ecclesiae etiam hostibus illi, qui cruciatuum gravitatem timentes a puriori defecerant doctrina, securitatis libellum sibi comparabant, eamque ob causam Libellaticorum nomine infamabantur. Quenam autem vera eorum fuerit conditio, et quot inter illos constituendae sint classes valde adhuc ab eruditis viris disputatur. Quapropter nihil plane veri in hoc opere proferri posse ideo censet PFANNERVS, a) quia eius rei, adeo a saeculi nostri usu remotae, non nisi apud Cyprianum mentio exstet, et fere inde suspicari liceat, istius tantum aevi id gentilium ad circumveniendos christianos commentum eam nostrorum labem fuisse. Verum haec de nomine Libellaticorum tantummodo dicere PFANNERVM existimamus, quoniam ipsum facinus iam ante CYPRIANI tempora FERTVLLIANVM b) multa et gravi oratione perstrinxisse novimus. Duplici ratione Libellaticos distinxit NATALIS ALEXANDER. c) Sed quatuor omnino eorum existuisse genera solide demonstravit SAM. FLOR. RIVINVS. d)

§. III.

CYPRIANI ET CLERI ROMANI de crimine Libellaticorum iudicia.

Quale vero Libellaticorum fuerit scelus e veteribus luculenter exposuit CYPRIANVS: *Nec sibi, inquit, quo minus agant poenitentiam, blandiantur, qui etsi nefandis sacrificiis manus non contaminaverunt, libellis tamen conscientiam macularunt. Et illa professio denegantis contestatio est Christiani, quod fuerat, abnuentis, fecisse se dixit, quicquid aliud facien-*

a) Observ. Eccles. II. p. 169.

b) De fuga in persecutione c. 12.

c) Hist. Eccles. Sac. III. Diss. V. p. 253.

d) Dissert. de confessoribus veteris ecclesiae Martyribus Lips. 1739. *Libellaticorum quatuor fuisse genera ex Cypriano colligitur. Vnum eorum, qui quum occasio libelli a iudice vel avaro vel indulgente, fuisset oblata, tribunal aut ipsi, aut per alios adibant, et Christianos sese confessi, charitatem, qua immunitas sibi a sacrificando daretur, nunquam impetrabant. Alterum eorum, qui oblati literis negatricibus se non deo sed deo cultores Christo nomen haud dedisse asseverarunt; Tertium eorum, qui libellum a Rectore provinciae acceperant, quo ille in Capitolium ipsas descendisse, ac aedictis Imperatorum abunde satisfecisse publica fide, sed mendax, testabatur. Quartum eorum qui ethnicum submittebant, qui iudicia eorum persona, sacrificaret, fidem eiuraret, ac libellum a iudice subdole circum ventor eorum nomine obtineret, quo omnium delatorum suspensionem amolirentur.*

inprimis stetit deprehendimus, qui ex ipsis CYPRIANI locis Libellaticos a turpissimo denegationis crimine immunes ac liberos reddere studuit. Alii mediam quasi amplectentes viam adfirmant, quosdam ex illis fidem retinuisse, quamvis multi vere eam negauerint. Sed haud per omnia ipsi sunt concordēs.

§. V.

Loca quaedam veterum de crimine Libellaticorum illustrata.

Etiā autem nostrum non erit, horum omnium expendere argumenta: longius tamen a veritate nobis recedere videntur, qui omnes defecisse Libellaticos credunt. Qua enim ratione CYPRIANVS a) inter alia dicere potuisset? *Libellaticos non tam crimine, quam errore deceptos fuisse et maiorem esse causam Moechi, quam Libellatici, cum ille voluntate, hic vero necessitate peccauerit, existimans, sibi satis esse, quod non sacrificauerit.* Sane, qui veritatem divinam abnegat, maiori omnino scelere Deum offendit, quam qui impurissimis voluptatibus indulgens se purissimamque mentem commaculauit. Neque dici poterit, errore tantummodo deceptum esse illum, qui praesente Magistratu sanctiorem detestatur doctrinam. Nihil itaque aliud hoc loco innuit CYPRIANVS, quam quod Libellatici ingenio quidem patrauerint scelus, nunquam vero omnes a religione defecerint, aut turpiter profanum Deorum cultum exercuerint. Veram hanc fuisse CYPRIANI sententiam ipse eodem loco his verbis restatur: *cum inter ipsos, qui sacrificauerint, multa sit diuersitas, quae inclementia est, et quam acerba duritia Libellaticos cum iis, qui sacrificauerint iungere?* Ad CLERI ROMANI verba, quae maiorem praese ferre videntur speciem, quidam provocant, et Libellaticos Idololatrā professione coram iudicibus a fide descisse putant. Negari quidem haud potest diversam Libellaticorum sortem ibi commemorari; num vero ipsi se desertores veritatis professi fuerint, vehementer dubitamus. Isto enim loco nihil aliud vidimus, quam quod *nefariorum libellorum professione se gentiles esse sint modo contestati.* Hinc verba illa sic interpretanda esse censemus, vt isti homines durante Christianorum persecutione pecunia libellum sibi comparauerint, et hac ratione ficta illa, nefaria tamen professione se ipsos polluerint. Eiusmodi enim libellis Christi denegatio erat contenta, quibus acceptis a sacrificandi ritu immunes habebantur. Illustrē PLINII iunioris locum de Libellaticorum

a) Epist. LH. ad num. PAM.

rum negatione agere BARONIUS a) et alii prodidere. *Propositus est, inquit PLINIUS, b) libellus uultorum nomina continens, qui negarent se esse Christianos, aut fuisse.* Sed hic pariter frustra esse videtur BARONIUS, et verba Plinii de famosis eorum libellis, qui Christianos accusabant, rectius explicari debere testatur ISAACVS VOSSIVS. c)

§. VI.

Libellatici veri & graves fidei desertores.

Illis denique, qui nullum e Libellaticis a veritate recessisse putant pari ratione haud suffragari possumus. Si enim diversa, quibus Libellatici vsi fuere, consilia paulo curatius considerare voluerimus; multos ex illis profanos idolorum cultus arripuisse reperiemus. Praecipua ex illis profanos hominum exempla CYPRIANVS d) exhibet, et de illis ita commentatur: MARTIALIS cum BASILIDE actis etiam publice habitis apud procuratorem Ducenarium se idololatriae obtemperasse, et Christum negasse contestati sunt; et paulo ante dicitur: quod uterque nefando idolorum libello sit contaminatus. Reperunt quidem ad haec exempla nonnulli, istos homines non apud ipsa acta Christum negasse, sed apud Ducenarium priuatim contestatos fuisse, seiplos id facinus publice designasse. Sed hac ratione insius negationis crimen a Libellaticis minime tollitur.

§. VII.

Prolixior de facinore Libellaticorum sententia.

Quibus omnibus rite consideratis quilibet cognoscit, difficile admodum esse, in diiudicanda hac re quicumque discernere, quia omnes in CYPRIANO reperisse credunt, vnde sententiam suam probare queant. Ultimo denique loco brevissimis ea, quae de Libellaticorum facinore sentio, adiciam. Frequentissimi olim sine dubio inter Libellaticos fuere, qui fervente inprimis furore Deciano, ne vel vitae vel opum paterentur iacturam, iudicum seueritatem nummis leniri posse animaduertentes, vel ipsi, vel per alios confessi sunt, se esse Christianos, atque ideo sacra Diis facere ipsis haud licere; securitatis libellum sibi dari flagitarunt: vel, qui prouinciarum Praetoribus ipsi obtulere

a) Ad A. C. 253. n. 22.

b) L. X. Epist. 97.

c) Not. in PLINII Epistolam. ad TRAIANVM. caput X. M. dist. 117. C.

d) Epist. LXVIII. num. P. A. M. c. de Libellaticis. et de Praetoribus. et de Libellaticis. et de Praetoribus. et de Libellaticis. et de Praetoribus.

libellos, in quibus nomina sua scribentes professi sunt, se Diis immolatos. Utrosque describit CYPRIANVS; in utrosque etiam grauissimi facinoris reos inuehitur oratione CLERVS ROMANVS. Eiusmodi enim Libellatici non minus, ac si ad nefarias accessissent aras, eo quod se fecisse contestati fuere, tenebantur. Etsi enim iubemur quacumque data occasione fidem nostram confiteri, tamen, si, vbi in summum vitae periculum ventum est, pecunia soluta rebus nostris consulere possumus, non tantopere reprehendum putabunt forte alii. Libellum vero sumere, in quo ipsa fidei abominatio legebatur, maxime impium ac nefarium esse credimus. Hac turpissima simulatione isti Libellatici negationis ipsius se faciebant reos. Quam ob rem iure suo veteris ecclesiae Doctores hoc facinus perstrinxere, eiusque gravitatem omnibus ante oculos posuere Christianis.

§. VIII.

Ecclesiae in omnium Lapsorum peccata nimis disciplinae rigor.

Quid e sacris litterarum monumentis de Libellaticorum delicto iudicandum sit, etsi e Theologorum scholis hic repetendum esset, tamen historiam modo volumus. Ecclesiam veterem illud magnopere derestitam fuisse, e locis supra commemoratis vidimus. Erant nimirum a primis statim post C. N. saeculis tria potissimum peccata, Idolorum cultus scilicet, Homicidium, et Scortatio, in quae veterum Christianorum disciplina severe animadvertere consueverat. Quos enim horum criminum convictos intellexerat ecclesia; durissimis poenitentiae legibus adstrinxit, quarum seuerissima sanctione per plures annos immo ad vltimum vitae momentum ab ecclesiae communione exclusi omnibus eius iuribus privabantur. Hinc plurimi e Lapsis maximum disciplinae rigorem & molestissima poenitentiae opera considerantes, quibus rite defuncti in pristinum inter Christianos locum restituebantur, ad Confessores ac Martyres se conuertebant, quia precibus eorum commoti Episcopi Lapsis quibusdam poenitentiae partem remittere, vel moribundos in societatem ecclesiae recipere solebant. Hanc intercedendi consuetudinem antiquissimam fuisse et CYPRIANVS a) variis in locis confirmat, et ex TERTULLIANO b) etiam apparet. Originem illius ritus inde BARONIUS c) petendam esse censet,

a) Vid. Epist. V. X. usque ad XV. num. PAM.

b) In libris ad Martyres, et de Pudicitia c. 22.

c) Ad A. C. 253. n. 58.

set, quod Lapsi ad Confessores pro pace consequenda prius mitterentur, quam ad ecclesiam redirent, ut ab iis veniam impetrarent, in quos maxime peccassent, quia eo tempore illi fidem nefarie pernegaverint, quo hi fortiter fuerint confessi.

§. IX.

Novatiani in Libellaticorum causa errores.

Verum laudabilis iste ritus magnis in dies occasione praebuit in ecclesia turbis. Fuere enim, qui nimio in Lapsos odio adducti nullam iis plane gratiam concedendam esse statuere. Primas inter eos tenebat partes NOVATIANVS, qui omnem Lapsis poenitentiam denegare ausus est. Propterea hoc modo in eum declamavit EVSEBIVS: a) NOVATVS b) *ecclesiae Romanae Presbyter superbia contra Lapsos inflatus, quia nulla illis reliqua sit salutis spes, etiamsi cuncta ad sinceram conversionem et puram confessionem necessaria perficiant, propriae haeresis eorum, qui se ipsos puros esse profitebantur, auctorem se ac duces constituerat.* At enim Novatiani, si quid vidimus, haud erat sententia, quasi Lapsos in ecclesiae communionem admittendos prorsus negaret; sed, quod nullum, ad condonanda eorum peccata ius in ecclesia esse truci sententia ostenditur.

§. X.

Lapsorum status post oppressam haeresin Novatianam.

Devulgata vero late Novatiana haeresi duobus tandem conciliis Chartaginiensi nempe ac Romano communi omnium consensu est damnata, et Lapsi praecunte poenitentia in ecclesiae communionem rursus fuere admissi. Haud dubium est, quin in utroque concilio certae Lapsis poenitentiae conditiones, cuiusvis delicto convenientes ad definitum temporis spatium praescriptae, et in varia capita fuerint distinctae. Colligi hoc potest ex ipsius CYPRIANI d) verbis: *Examinantur, inquit,*

B 2

causae

- a) Hist. Eccles. I. VI. c. 42.
- b) Novatianum isthuc cum Novato Presbytero Chartaginiensi Graecos confundisse observat PAMELIVS ad CYPRIANI Epist. 41.
- c) Plura et luculentiora certe de infandis Novatiani erroribus, ortisque hinc in ecclesia innumeris contentioneibus disseruere SEB. NANVS TILLEMONTIVS in Memoires T. III. P. III. et STEPH. KENCKELIVS Diss. de Haeresi Novatiana Argent. 1651.
- d) Epist. LII. num. P. 44.

causas, et voluntates, et necessitates singulorum, secundum quod libello continetur, quem ad te pervenisse confido ubi singula placitorum capita conscripta sunt. Interpretatus est haec BARONIVS *b)* de ipso concilii libello. Alii Cypriani de Lapsis, et Ecclesiae Vnitate libros intelligendos esse putarunt. Rectius autem asserere videtur, qui isthunc libellum iniuria temporum plane interiisse censet.

§. XI.

Libellaticorum poenitentia ratio.

Quae de Libellaticis praecipue in his conciliis acta fuerint haud definit quisquam. Id saltem nouimus, illos, qui minus peccassent, mitiori modo habitos, nec cum Sacrificatis eadem poena fuisse adfectos. Illustrem quendam CYPRIANI *c)* locum ea declarare omnino probabile est, qui ita se habet: *Placuit, frater charissime, examinatis causis singulorum, Libellaticos interim admitti, Sacrificatis in exitu subueniri.* Attamen Libellaticos publico etiam loco de peccatis suis dolere, & frequenti Christianorum coetu poenitentiae signa prodere debuissent haud immerito iudicamus. Cum enim eorum crimen ad ipsam fidei Christianae denegationem accederet, necessarium omnino erat, ut gravissimos se peccatores profiterentur, et facinus suum, quo vniuersae propemodum Dei ciuitati pessimo exememplo fuerant, pia et ad frugem composita mente improbarent ac plane detestarentur.

§. XII.

Constitutum Libellaticis poenitentiae tempus incertum.

Quam diu vero per solitas respicientium stationes progredi debuerint Libellatici, pro certo constitui nequit. Alii decretum fuisse affirmant Libellaticos reponi posse inter Christianos, modo poenas aliquas poenitentia scelerum suorum soluissent. Alii poenitentiam eorum per aliquot annos durasse perhibent; quo vero auctore quum ipsi non prodant, incertum est. Sed quamuis fortasse forent, quae de hac re vberius disputari possent, tamen, quia haec scriptio arctis limitibus est coarctata, reliqua in praesenti data opera praeterimus.

b) Ad. A. C. 252. n. 88.

c) l. c. p. 113.

Yhr 2638f

Vol 18

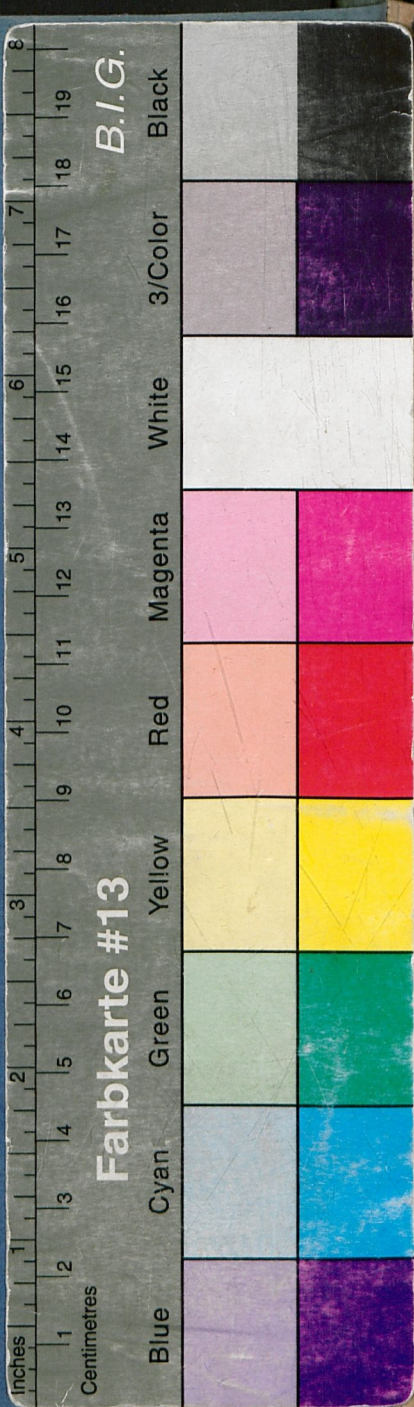
ULB Halle
005 712 033

3

14
15

1105.

DE
CRIMINE
LIBELLATICORVM
NON LEVI PVTANDO
COMMENTATIO

AD
VIRVM CLARISSIMVM
PAVLVM IACOBVM
FOERTSCHIVM

MAJ. SS. THEOL. CVLL.

SVMOS PHILOSOPHIAE HONORES
AD D. XVI FEBR. MDCCXLVII
IN ACADEMIA LIPSIENSI
CAPESENTEM

Str. 2638

AVCTORE
ANT. ERNESTO KLAUSINGIO
HERFORDIA - WESTPHALO.

LIPSIAE,
EX OFFICINA STOPPFELIANA.

225.

